

ris Canonici pars in postremo studiorum Juris Canonici tempore doceatur, juxta methodum communi consilio sancitum (1), notiones prævias supponit, tam Fontium quam Institutionum Juris Canonici, Conciliorum generalium, Decretalium ac Ecclesiasticæ Historiæ, qua de causa his supersedere, et eas ut valde notas ommittere licet (2).

(1) Ex Decreto, collatis consiliis, die 28 Sep anni 1852 dato, ad Seminariorum studia uniformiter comparanda, in quo hæc verba pro tertio Juris Canonici anno — «*Disciplina del Concilio de Trento y particular de España, conforme á sus Concilios y Concordatos.*»

(2) Vide libellum nuper typis datum, cui titulus *Synopsis Ecclesiasticæ disciplinæ*, a Lic. D. Gregorio Medina.

LECTIO I.

TRIDENTINI CONCILII HISTORIA ET PARTES.

Q. Quænam fuerunt causæ convocationis Synodi Tridentini?

R. Tractare de rebus «quæ ad integritatem et veritatem Christianæ religionis, quæ ad bonorum morum reductionem, emendationemque malorum, quæ ad Christianorum inter se tam Principum, quam populorum pacem, unitatem, concordiamque pertinebant, et ad repellendos impetus barbarorum ac infidelium» (Bohemorum præsertim et Turcarum) ex mente Pontificis erant necessaria. Sic ex Bulla indictionis. Mt.

Q. Quis illud convocavit?

R. Paulus III Pont. M., consultis Carolo V Germania Imperatore et Hispaniarum Regè catholico, aliisque Principibus catholicis, anno Domini 1542.

Q. Quando incœptum fuit?

R. Die 13 Decemb. 1545, præsentibus Cardinalibus de Monte, (postea Julio III), Cervino et Polo S. R. Ec. Legatis, præsentibusque IV Archiepiscopis, XXII Episcopis, V Generalibus regularium nec non et Cæsareis Legatis.

Q. Quommodo dividitur ratione temporis?

R. In tres partes, prima, sub Paulo III continet X primas *magni* momenti sessiones, usque ad annum 1547;

Secunda, sub Julio III continet sex alias, non exigui sed minoris momenti, ab anno 1551 usque ad initium sequentis;

Tertia, sub Pio IV continet novem ultimas *maximè* momenti, ab initio anni 1562, usque ad finem 1563.

Q. Quommodo dividitur ratione objectorum?

R. Cum varia mens esset, dubitantibus nonnullis an primum de doctrina quam de morum et disciplinæ refor-

matione tractaretur, visum fuit Patribus insimul eastractare, ita ut in unaquaque sessione et de doctrina ab hæreticis controversa, et de ipsi anexa disciplina tractaretur. Itaque primo de symbolo Fidei, libris sacris ac traditione actum fuit, ut scirent hæretici quibus cum armis dimicandum foret. Præterea in VI sessione preciosissimum theologis tractatum de justificatione ediderunt. Cum vero in septima de Sacramentis agere inciperent labori finem ponere opus fuit.

Q. Quænam fuerunt causæ interruptionis?

R. Dissidia propter translationem Concilii in Bononiam, quæ quidem reluctantibus Hispaniæ, ac aliquibus Germaniæ Episcopis, octava sessione decreta fuit. Alphonsus Vargas Cæsaris legatus, ac percelebris jurisconsultus protestavit, ac Imperator male translationem vidit. Bononiæ tamen IX et X nullius fere momenti sessiones, ut potere rituales, habitæ sunt.

Q. Quid in secunda celebratione actum fuit?

R. Duæ primæ sessiones sub Julio III (XI et XII nempe) rituales tantum fuere: in XIII et XIV vero Patres, Sacramentorum ordinem sequentes, De Eucharistia, Pœnitentia et Extrema Unctione pretiosos tractatus conscripsere. In parte vero reformationis de causis Episcopalibus et appellationibus judicialibus, quin etiam de Clericorum ordinatione et punitione decreverunt. Aliæ vero duæ rituales tantum fuerunt, Patribus in vanum Protestantes malesuasos spectantibus.

Q. Quænam fuerunt causæ hujus secundæ interruptionis?

R. Bella Germanica, mala protestantium fides, et Mauritii Saxonici in Cæsarem perduellio; qui in Tridentinam urbem imminens Episcopos abire coegit, Concilio in biennium suspenso.

Q. Quid in tertia Concilii serie actum fuit?

R. Hæc ad disciplinæ Ecclesiasticæ studium potissima est Concilii pars: aliæ vero duæ utiliores Theologo. Quatuor primis sessionibus sub Pio IV ommissis (XVII ad XX inclusive) quæ rituales fuerunt, de Communionem et sacrificio Missæ in duabus sequentibus actum fuit; in XXIII

vero de Sacramento Ordinis. Notabilissimæ tamen sunt aliæ duæ postremæ.

Q. Quid peculiaris habent sessiones XXIV et XXV?

R. Hæc duæ bifariam dividuntur cum de reformatione docent. Sessio XXIV, ordinem sacramentorum sequens, de matrimonio tractavit, et postquam de hoc Sacramento partem dogmaticam duodecim canonibus perstrinxit, tractatum edidit specialem de reformat. matrimonii in X capita redactum; deinde vero aliam sectionem de reformatione in genere: ibi de muneribus Episcoporum et præsertim in conferendis beneficiis actum fuit. Sessio XXV post decreta de Purgatorio et veneratione Sanctorum, de reformatione bipartitur etiam. Primo de reformatione regularium 22 capitibus tractat, secundo de reformatione in genere aliis 21 capitibus.

Q. Quomodo citantur hæ sessiones?

R. Cum citantur capita reformat. in genere dicitur—*Cap. T.—sess. XXIV (vel XXV) de Ref. in Concilio Trid.* Cum vero citantur aliæ duæ sic dicitur—*Cap. T. de reformat. matrim. vel de reformat. regularium*: cæteris ut valde notis ommissis. Mt.

Q. Quando finitum fuit Concilium Tridentinum?

R. Cum die 3.^a Decembris anni MDLXIII Patres omnia de reformatione perstringere non potuissent, sequenti die sessionem continuarunt et finierunt Concilium, cum benedictione Cardinalis Moroni, Primi Legati, et acclamationibus à Cardinali de Lotharingia (*Lorena*) lectis.

Q. Confirmatum fuit Concilium à Rom. Pont.?

R. Quamvis Archiepiscopus Granatensis Guerrero et alter Episcopus Hispanus negaverint indigere confirmatione, attamen Patres, sequentes vocem percelebris Antonii Augustini, tunc Ilerdensis, postea Tarraconensis præsulis, pro confirmatione clamaverunt: hæc autem, sponte et summo cum gaudio, data fuit a Pio IV, in Bulla *Benedictus Deus*, die septimo Kal. Februarii, anni MDLXIV.

Q. Quot Patres fuerunt in Concilio?

R. In finiendo Concilio fuerunt 205 Patres, quamvis non omnes subscripserunt; ut pote aliqui eorum voce deliberativa carentes. Erant igitur, IV Legati Pontificii, duo alii Car-

dinales non Legati, III Pathiarca, XXV Archiep., CLXVIII Episcopi, VII Abbates, XXXIX Procuratores absentium, et VII Generales ordinum regularium.

Q. Ex quibus populis Patres convenerant?

R. Hieronymus Ragosini Episcopus Nazianzenus, in sermone in finem Concilii, hæc grandiloquenter habet.— «Ex omnium populorum ac nationum in quibus catholicae religionis veritas agnoscitur non solum Patres, sed et oratores habuimus. At, quos viros? Si doctrinam spectemus eruditissimos—si usum, peritissimos—si ingenia perspicacissimos si pietatem religiosissimos—si vitam innocentissimos.» Hæc autem oratoris verba verissima sunt. Mt.

Q. Quot Hispani adstiterunt Concilio finiendo?

R. Duo Archiepiscopi, nempe Granatensis jam citatus et Dnus. Gaspar Cervantes Messanensis; ac præterea triginta Episcopi in fine Concilii, et quatuor per procuratores. Adstiterunt etiam plures Theologi celeberrimi. Inter septem Theologos Pontificios emminebant Petrus Soto, Alphonsus Salmeron, Franciscus Turrianus (*Torres*) Antonius Solis et Hieronymus Bravo. Computatis omnibus inveniuntur fere centum Hispanos adstitisse Concilio.

Inter generales ordinum eminebant Franciscus a Zamora generalis Minorum et Jac. Lainez Soc. Jesu.

LECTIO II.

CONCILII TRIDENTINI IN HISPANIA ADMISSIO.—PROVINCIALIA CONCILIA AD ILLIUS ADMISSIONEM.—CONGREGATIO CONCILII.—BULLA APOSTOLICI MINISTERII.

—Admissum fuit Concilium Tridentinum in Hispania?

R. Af. et quidem omnino, integrum et sine restrictione, ut patet ex lege lata a Philippo II, Hispaniarum Rege, die 12 Julii anni 1565, quæ quidem est lex 13, tit. I, libri primi Noviss. Recopil. (1); in qua quidem pragmatica nulla continetur restrictio. Sunt ergo Tridentini Canones et Decreta *Nomo Canones Hispanici*, tam pro ipsa nostra patria quam pro regionibus illis quæ tunc erant ipsi subditæ vel unitæ,

(1) Vide in appendicibus ad calcem hujus libri.

nempe Belgio, Scio, Flandria, Regno Siciliae et Americae ditionibus.

—Attamen fuit posterius aliqua adhibita restrictio?

R. Privatis ad Tribunalia rescriptis jussum fuit admissionem intelligi sine præjudicio Regalium jurium. Hoc tamen nihil officit nec jure nec facto:

1.º Quia Concilium ipsum regalia *legitima* jura servari jubebat, ut suis locis apparebit.

2.º Quia privatam, et non promulgatam decretum, et pene ignotum, quin imo aliquantum dubium et obscurum, non potest præferri Pragmaticæ publicæ, promulgatæ, notissimæ et celeberrimæ.

3.º Quid quid sit de privatis et obscuris rescriptis Philippi II et fere ignoratis, Carolus IV anno 1803 in Noviss. Recopilat. celeberrimam et catholicam hanc pragmaticam novis viribus et vigore donavit, loco citato.

—Derogata est hæc lex aliqua posteriori?

R. Nec derogata est, nec post Concordatum, ex pactis conventis et jure gentium, revocari posset inconsulto Rom. Pontifice (1), qua de causa hodie *Nomo Canones Tridentini* tamquam leges vigentes in Tribunalibus citantur a Magistratibus sæcularibus.

—Quænam provincialia Concilia celebrata fuerunt in Hispania ad Tridentini admissionem?

R. Toletanum, 1565, Sede Metropol. vacante, sub præsentia Cordubensis Episcopi, prout in provincia antiquioris.

Cæsaraugustanum 1565, sub præsid. Archiep. D. Ferdinando ab Aragonia Philippi II, patruo.

Valentinum sub Metropol. Domino Martino Petri (Perez de Ayala) Tridentini Patris, 1566.

Compostellanum, apud Salmanticam, sub Archiep. Domino Gaspare de Zuñiga, 1565 (2).

(1) Atque ideo utraque contrahentium pars spondet se successoresque suos omnia et singula de quibus in hic articulis utrinque conventum est, sancte servaturos. *Si qua vero in posterum supervenerit difficultas Sanctitas Sua, et Regia Majestas invicem conferant ad rem amice componendam* (ART. 45).

(2) Concilia provincialia apud Toletum, Valentiam et Salmanticam celebrata, non solum ap. Card. Aguirre, sed etiam in Summa Conciliorum P. Villanuaño reperies.

Tarraconense sub D. Ferdinando de Loazes, 24 Octobr. 1564. (Tejada y Ramiro, t. V, fól. 119).

Pro Indiis occidentalibus celebrata fuerunt provincialia Concilia apud Mexicanam et Limensem Sedes.

—Præcepta fuit posteriori tempore Tridentini Concilii observantia?

R. Af. in Bulla Innocentii XIII quæ incipit verbis *Apostolici Ministerii*, quæ quidem lata fuit die XIII Maii 1723.

—Quænam fuerunt ad hanc emittendam Bullam fundamenta?

R. In ipsa Bulla his verbis exponuntur. «Cum itaque dilectus Filius noster Ludovicus S. R. E. Cardinalis Belluga et Moncada nuncupatus, Ecclesiæ Carthag. ex concessione et dispensatione Apostolica præsul, in ipsis Pontificatus nostri primordiis Nobis exposuisset nonnulla Ecclesiasticæ disciplinæ rationibus, ac saluberrimis Sacri OEcumenici Concilii Decretis haud quaquam consentanea sensim in diversis inclytæ Nationis Hispanicæ locis obrepisse, isque ut opportunum remedium adhiberetur à Nobis... Nos Congregationi particulari nonnullorum ex Venerabilibus Fratribus Nostris ejusdem S. R. E. Cardinalibus Concilii Tridentini interpretibus à Nobis deputatorum rem omnem sedulo examinandam demandavimus.»

—Quales hujus Bullæ exitus et fructus?

R. Exigui quidem quamvis ipsa præterito sæculo valde decantata fuerit. Toletana Ecclesia, suo, et aliarum Ecclesiarum Castellæ et Legionis nomine, acriter illam impugnavit, latis ad Sanctam Sedem supplicibus litteris. Abusus præcipuos non reformavit, sed illos tantum qui agebantur à personis in minoribus constitutis. Vix aliquam practicam dispositionem adhibuit, sed tantum ea quæ jam in Tridentino præcepta erant in memoriam revocavit. Hoc tamen culpæ non vertendum, sed indulgendum tempori; quin etiam nihil aliud reclamatum fuit.

—Quænam præcipuæ hujus Bullæ dispositiones?

R. Circa Clericorum ordinationem, parochialium Ecclesiarum decus et administrationem, de Regularium utriusque sexus disciplina, cultu, ceremoniali Episcoporum, in celebratione Sanctæ Missæ sacrificii decore servando, cau-

sarum tam criminalium quam civilium instructione, appellatione et ordinariorum in illis juribus servandis, quæ omnia XXX articulis continentur, suo quoque loco et lectione deinceps inserendis.

—Quænam posterius præcipuæ nostræ disciplinæ et generalis Tridentinæ observandæ monumenta?

R. Conventio seu *Concordatum* anni 1737 a Clemente XII, de quo exigui fructus, quod incipit *Alias Nos*.

Ejusdem Rom. Pont. Bulla *Cum in exercitiis*, anno 1736, ad Vicariatum generalem Castrensem instituendum.

Conventio Bened. XIV, anno 1753, quæ incipit *Cum alias*, qua Regium Patronatus jus in Hispanienses Ecclesias firmatum est.

Tribunalis Rotæ erectio, Bulla *Clementis*, a Clem. XIV, 1771.

Conventio Pium IX inter et Elisabeth II, 1851, in Apostolica Bulla *Ad Vicariam*.

Denique Conventio alia superaddita huic, die 4 Aprilis 1860.

—Conventio seu *Concordatum* hoc anni 1851 Legis vigorem habet?

R. Af. Sic enim in ipsius Art. 45 sancitum est. «Per solemnem hanc conventionem Leges, Ordinationes et Decreta quovis modo et forma in Hispaniarum dominiis hactenus lata in quantum illi adversantur, abrogata habebuntur: ipsaque conventio ut *lex Status* deinceps eisdem in dominiis perpetuo vigeat. Mt.

—Qua die sancita et firmata Conventio?

R. Matriti die 16 Martii anni 1851.

—Qua vero die promulgata velut *Hispaniæ Lex*?

R. Die 17 Octobris ejusdem anni.

LECTIO III.

DE SACRA SCRIPTURA, TRADITIONE, ET FIDEI PROFESSIONE.

—Quænam fuerunt primæ curæ Tridentinorum Patrum?

R. In Sessione prima Concilium indicere:

In secunda: modum vivendi in Concilio.

In tertia symbolum Fidei concinere et quidem Nicænum prouti omnis occidentalis Ecclesia inter Missarum solemnia recitare solet.

In quarta denique Sacrorum librorum Canonem fixit atque decrevit (1).

—Potest aliquis hos libros rejicere vel aliquo modo despicere?

R. «Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, et in veteri vulgata Latina editione habentur, pro sacris et canonicis non susceperit, et traditiones prædicas sciens et prudens contempserit; anathema sit.» (Ibidem). Mt.

—Quodnam in hoc objectum præ oculis habuit Trid. Synodus?

R. Non solum Canonicum sed etiam litterarium et morale, ut Catholici scirent quibus armis dimicandum esset, protestantes vero quibus debellandi. «Omnes itaque intelligant, quo ordine et via ipsa Synodus, post iactum fidei confessionis fundamentum, sit progressura, et quibus potissimum testimoniis, ac præsiidiis in confirmandis dogmatibus, et instaurandis in Ecclesia moribus sit usura.» (Ib).

—Quid de usu sacrorum librorum Trid. Syn.?

R. «Insuper eadem sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circumferuntur, sacrorum librorum, quænam pro authentica habenda sit innotescat, statuit et declarat, ut hæc ipsa vetus et vulgata editio, quæ longo

(1) Cum hic Canon tam Theologo quam Juris Canonici perito ex studio locorum Theologicorum, vel fontium Juris Canonici, valde notus sit, ejus litteralis insertio omittenda censetur.

tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, et expositionibus pro authentica habeatur, et ut nemo illam rejicere quovis prætextu audeat vel præsumat.» (Ib).

—Habuit aliam Sacræ Scripturæ versionem Hispana Ecclesia?

R. Af. Qua quidem Divus Isidorus aliique Hispani Patres usi sunt, et cujus versionis accurata supersunt exemplaria (1).

—Quid præterea Sancta Synodus «ad coercenda petulantia ingenia decernit?»

R. «Ut nemo suæ prudentiæ innixus in rebus fidei et morum, ad ædificationem doctrinæ Christianæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens contra eum sensum, quem tenuit et tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu et interpretatione Scripturarum sanctarum, aut etiam contra unanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat; etiam si hujusmodi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendæ forent.» (Ib).

—Non ergo licet liberum examen quod protestantes invocare solent?

R. Negatio patet ex verbis Concilii; quin imo qui tale faciunt et defendunt veri Catholici non sunt.

—Quas pœnas Concilium transgressoribus infligit?

R. «Qui contravenerint, per Ordinarios declarentur, et pœnis à jure statutis puniantur.» (Ib).

—Quænam sunt hæc pœnæ?

R. Ex Sess. decima Lateran. Conc. V. librorum amissio et publica combustio, et pœna pecuniaria, quæ in urbe Roma centum ducatorum est, et Vaticani fabricæ persolvenda: Suspendio etiam officii impressoris per annum, et denique sententia excommunicationis. Si vero in contumacia perseverent scriptor et editor per omnia juris remedia castigandi sunt.

(1) Tam in Toletana Ecclesia, quam in publicis Matrili Bibliothecis aliqua servantur, inter quæ eminet Complutensis codex à Card. Ximeno Cisneros emptus, qui in Universitate Centrali servatur.

—Quid intelligendum per hæc verba *omnia juris remedia?*

R. Reagravatio censurarum et poenarum, recursusque ad civilem potestatem pro impositione poenarum sæcularium, si relationes Ecclesiam inter ac Statum hoc ferant.

—Quid in Hispania hac de re hodieum?

R. Librorum amissio et combustio ex antiquis non derogatis legibus viget (1) quin etiam ex art. 3.º Concord. qui quidem in finem hæc habet: «Aderunt item Regia Majestas ejusque Gubernium potenti patrocinio, ac præsidio suo Episcopis illud pro re nata postulanti, maxime autem ubi improbitati obsistendum sit hominum, qui fidelium mentes pervertere vel eorum mores corrumpere conentur, aut editio, introductio et circumlatio pravorum noxiorumque librorum impedienda sit.» (Mt.) Ergo præter censurarum impositionem etiam recursus ad brachium sæcularem patet pro civilibus poenis imponendis. Quod vero attinet ad pecuniariam poenam ejusque impositionem dicetur infra cum de poenis temporalibus, quas Ecclesia per se infligere potest, quamvis eas aliquamdiu in praxi non habeat, temporibus indulgendo, jus vero servando.

—Hæc dispositio Lateranensis poenalis in Hispania admissa erat?

R. Af. Admisso enim Tridentino Concilio instaurabatur etiam hoc Lateranense Decretum ab eo renovatum.

—Quæ igitur Tridentini hac de re dispositio?

R. «Sed et impressoribus modum in hac parte ut par est, imponere volens, qui jam sine modo, hoc est, putantes sibi licere quidquid libet, sine licentia superiorum Ecclesiasticorum, ipsos sacræ Scripturæ libros, et super illis annotationes, et expositiones quorumlibet indifferenter, sæpe tacito, sæpe etiam ementito prælo, et quod gravius est, sine nomine auctoris imprimunt; alibi etiam impressos libros hujusmodi temere venales habent: decernit, et statuit, ut posthac, sacræ Scripturæ, potissimum vero hæc ipsa vetus et vulgata editio, quam emendatissime imprimatur: *nullicque liceat imprimere, vel imprimi facere quosvis libros*

(1) Lateranensem canonem in fine libri require.

de rebus sacris sine nomine auctoris, neque illos in futurum vendere, aut etiam apud se retinere, nisi primum examinati, probatique fuerint ab ordinario, sub poena anathematis, et pecuniæ in canone Concilii novissimi Lateranensis apposita.» (Ib). Mt.

—Quid de librorum res sacras tractantium probatione statuit Concilium?

R. «Si regulares fuerint, ultra examinationem, hujusmodi licentiam quoque a suis superioribus impetrare teneantur, recognitis per eos libris, juxta formam suarum ordinationum. Qui autem scripto eos communicant, vel evulgant, nisi antea examinati probatique fuerint, eisdem poenis, subiaceant, quibus impressores. Et qui eos habuerunt, vel legerint, nisi prodiderint auctores, pro auctoribus habeantur.» (Ib).

—Sufficit obtinere ordinarii licentiam?

R. N. «Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, atque ideo in fronte libri, vel scripti, vel impressi, authentice appareat: idque totum, hoc est, et probatio, et examen gratis fiat, ut probanda probentur, et reprobanda improbanda.» (Ib).

—Quare ergo hodieum pro licentia concedenda pecuniæ quantitas, etsi modica, exigitur?

R. Hæc sunt curialium, non vero censorum jura, quia in Hispania, juxta Concilium, gratis hoc et ex charitate servitium censors præstant.

—Quid de Sacræ Scripturæ usu vel abusu etiam verbis vel depictis imaginibus?

R. «Post hæc temeritatem illam reprimere volens, quæ ad profana quæque convertuntur, et torquentur verba, et sententiæ sacræ Scripturæ, ad scurrilia scilicet, fabulosa, vana, adulationes, detractiones, superstitiones impias, et diabolicas incantationes, divinationes, sortes, libellos etiam famosos; mandat et præcipit, ad tollendam hujusmodi irreverentiam et contemptum, ne de cætero quisquam quomodolibet verba Scripturæ sacræ ad hæc et similia audeat usurpare: ut omnes hujus generis homines, temeratores et violatores verbi Dei juris et arbitrii poenis per Episcopos coerceantur.» (Ib).